

У 90-х роках минулого століття Віктор Іванович Шишкін стояв біля витоків законодавчої бази новітньої Української держави – був першим її генеральним прокурором, народним депутатом трьох скликань, багаторічним суддею Конституційного Суду України. Володіючи величезним практичним досвідом та інформацією про залаштункові ігрища владоможців, нині суддя Конституційного Суду України у відставці має унікальну можливість аналізувати ефективність роботи щонайменше трьох державних структур – прокуратури, парламенту та судів і відверто висловлювати свою думку.

Віктор ШИШКІН: «КОЛАБОРАЦІЯ НЕБЕЗПЕЧНІША ЗА КОРУПЦІЮ»

– Пункт «д» статті 3 Резолюції 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 р. «Визначення агресії» встановив, що «засилання державою або від імені держави озброєних банд, груп, іррегулярних сил або найманців, які здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави, мають кваліфікуватися як акти агресії». Незалежно від того, чи мало місце формальне оголошення війни, чи ні. Наполегливо в Україні триває незрозуміла антитерористична операція – АТО, а не війна.

– У нас війна. У нас сепаратистів немає. Сепаратистами ми були в 1991 році, коли проголошували незалежність України від держави під назвою СРСР. Сепаратизм для мене на 90 відсотків позитивне слово. У вас є якісь претензії до шотландських сепаратистів, ірландських, каталонських, баскських? Ми можемо застосовувати терористичні методи баскських сепаратистів, однак сама тенденція – боротьба за свою незалежність – це позитивне явище. Бо йдеться про національно-визвольний рух. Тому на сході України в головах тамтешніх мешканців відбувається підміна понять. В Україні можна говорити про сепаратизм кримських татар, які не проти створити своє власне державне утворення. До речі, сепаратизм – це не обов'язково відірваність від держави. Сепаратизм може існувати в різних проявах, в тому числі культурних, автономних, національно-адміністративних утвореннях. Те, що відбувається у нас, на сході країни і в Криму – це не сепаратизм, це – колаборація. На кшталт того, що було у Франції з колабораціоністським урядом Віші, який під час Другої світової війни був союзником Гітлера. Мені невідомо, щоб Рузвельт або Черчилль вели перемовини з протиміцьким урядом маршала Петена, мали з ним діло. Так звані сепаратисти на сході України і в Криму волали «Путін, введі танкі!» й махали прапорами іншої держави, Росії, тобто вони зрадили Україну, стали колаборантами.

Також не називайте колаборантів п'ятою колоною – це не повага до іспанців, це маніпулятивний витвір Сталіна. Франко наступав на Мадрид чотирма колонами. П'ята колона – це франкістське підпілля в столиці Іспанії. Однак це були іспанці за Іспанію. Не за республіканську, не за комуністичну, а за франкістську, проте вони не піднімали ані італійських, ані німецьких прапорів. Вони воювали під іспанськими прапорами. П'ята колона – це не зрадники.

– «Правильно називати – це означає правильно розумі-

ти», – говорили древні. У «Правилах для керівництва розуму» всесвітньо відомий французький філософ і математик XVII століття Рене Декарт стверджував, що його метод полягає «в порядку та розміщенні того, на що повинна бути направлена гострота розуму». Назвавши речі своїми іменами, відомий український журналіст Віталій Портников однозначно прокоментував постанову Верховної Ради відхилити законопроект щодо заборони або обмеження виступу російських артистів, які підтримують агресію РФ проти України та офіційно не засудили її. Цитує: «Відмова Верховної Ради підтримати закон про заборону гастролей тих, хто не виступає проти окупації території України, та ще й в умовах війни, що продовжується, – звичайнісінький колабораціонізм. НЕ треба себе дурити».

– Проблеми й справді виникають через неврахування воістину геніальної поради Рене Декарта: «Правильно визначайте значення слова і позбавите світ половини його облудних уявлень». У нас через облудні слова – облудні уявлення. У нас не лише ворожа гібридна пропаганда, але й гібридна політика наших керівників, наших медіа. Від українських журналістів і політиків можна почути глибокодумні розмірковування про «російські терористичні війська», про «найманців», «бойовиків», «терористів», «сепаратистів». Однак ніхто не вживає терміну «колаборанти» і дуже мало вживають термін «російські окупаційні війська». Тим часом на нашій території перебували і перебувають законні військові формування сусідньої держави-агресора. Це не терористичні війська, а регулярні, це армія агресора. За своїм статусом це окупаційні війська. Ми маємо це визнати.

– Не віряться, що керівництво нашої держави цього не розуміє. У чому причина, чому уникають називати речі своїми іменами?

– Про це можна лише здогадуватися. Можливо, і справді бояться. Це перше, що спадає на думку. Мабуть, в душі вони самі колаборанти. Перебування джерел постачання фінансових ресурсів Російській Федерації у вигляді податків, які сплачує, приміром, ліпецький «Рошен» та інші, – це вже допомога агресорові. Це може робити лише колаборант. Наявність бізнесу в Росії наших олігархів, бізнесменів, політиків – це сплата податків сусідній державі. Це кулі, снаряди й міни, випущені по наших вояках на фронті. Тож те, чим займається наш уряд, особливо адміністрація президента, – це, на мій погляд, звичайнісінька колаборація.

І небажання висвітлити ситуацію математично чітко, а не з допомогою політичних викрутасів.

Всіх, хто проголосував за зміни до Конституції, я звинувачую в колабораціонізмі, хоч серед них були й командири добровольчих батальйонів. Мабуть це вони зробили через недолугість, або через те, що лягли під нинішню владу. До парламенту потрапили мало що знаючі з погляду філософії, політології, юриспруденції люди. Існують дефініції, слова, терміни, які давним-давно чітко визначені й вживані, котрі однозначно характеризують явища і поняття. Застосовувати до відомих і конкретних явищ інші терміни й поняття – це моральний, а може і кримінальний злочин. Наші ЗМІ під час війни не навчилися говорити правди. Не навчилися чітко визначати й розрізняти важливі явища. Згадаймо, приміром, спекуляції довкола репліки Джо Байдена з приводу аналогії між Техасом і Донбасом – ми ж не знаємо дослівного перекладу сказаного, в якій ситуації і в якому контексті говорив американець. Не знаємо, хто і що спонукав до цієї заяви віце-президента США.

Варіант мінського «договорняка» привіз Петро Порошенко. Згадайте: мирний план Порошенка, альтернативи мінському договору немає... Це все ми чули. Однак Порошенко привіз лише «План А» і поставив Захід в умови, щоб той підтримував саме цей план, якому нібито немає альтернативи. Не треба у всьому звинувачувати Меркель. Не буде ж Меркель наказувати Порошенкові, щоб він привіз «План Б», «План В» тощо. Саме це дозволяє підозрювати Порошенка та його адміністрацію якщо не в прямій колаборації, то в її потуранні. Вони не думали і не думають на кілька ходів наперед. У зовнішній політиці Української держави відсутні запасні варіанти для тих чи інших ситуацій. Чому ми вперлися в цей мінський «договорняк»? Безумовно, про щось говорити в Мінську можна й треба було. Проте, чому одночасно ігноруються будапештський, вишеградський, нормандський або інші варіанти поведінки? Не чути про ініціативи щодо скликання європейської або світової конференції щодо ситуації в Україні.

– У нас парламентська форма правління. Однак роль Верховної Ради малопомітна.

– Я також не можу зрозуміти наших парламентарів. Верховна Рада жодного разу не проявила ініціативи як парламент. Навіть у президентський період Леоніда Кучми український парламент був більш самостійний і виявляв більше спротиву Кучмі. Прийняття Конституції у 1996 році було спротивом депутатів президентові. Хоча тоді по суті в нас була президентська республіка. Сьогодні ж – парламентська: влада закріплена за урядом, сформованим парламентом. Натомість Верховна Рада, образно кажучи, президентові в рот заглядає. Такого немає навіть у президентській республіці, яка називається США. Я цього феномену пояснити не можу. Чому обрали таких беззубих, бездарних депутатів (я не згадую про так званий «окупаційний блок»), які ідентифікували себе як надія України. Я не бачу їхнього патріотизму, зокрема й під час голосування щодо змін до Конституції. Петро Порошенко перетягнув на себе ковдру по всіх інших напрямках діяльності, які належать виконавчій владі на чолі з урядом і законодавчій – парламенту. Президент ініціює закони, які парламент має не ухвалювати, а виробляти самостійно, і напрацьовувати багато чого іншого. У той же час глава держави «сачкує» щодо виконання тих конституційних зобов'язань, які йому безпосередньо приписані. Він досі не став верховним головнокомандувачем. Замало одягати військову куртку і відвідувати військові навчання та військові бази. Президент має стати Верховним Головнокомандувачем в умовах війни або воєнного стану, відтак узяти всю відповідальність і командування на себе...

У нас досі триває незрозуміле явище під назвою «АТО». Запровадив його тимчасово виконуючий обов'язки президента Олександр Турчинов. Новообраний президент міг виправити помилку і ввести воєнний стан. Принаймні на окремих територіях. Натомість триває так звана антитерористична операція, якою керує заступник голови СБУ. Навіть не голова СБУ.

– Наскільки мені відомо в Кримінальному Кодексі відсутнє чітке визначення тероризму, відсутнє визначення «терористична організація». Такий собі евфемізм, який маскує агресію сусідньої держави.

– Маєте рацію. Для мене Порошенко є порушником Кон-

ституції. Хіба проведена мобілізація конституційна? Читаємо Конституцію. Там написано, що мобілізація проводиться разом із запровадженням воєнного стану – 20 пункт, 106 стаття. Там написано: «Оголошення мобілізації та введення воєнного стану є повноваженням Президента». Це має бути затверджено Верховною Радою упродовж двох днів. Якщо парламент не затверджує введення воєнного стану, який іде сукупно з мобілізацією, то всі мобілізації неконституційні. Хто відповідь за кров мобілізованих, які загинули на полі бою? Питання не риторичне.

Що означає не оголошення Росії агресором? Це зняття з неї відповідальності за знущання над полоненими – мовляв, знущалася якісь бойовики. Росія не підпадає під Міжнародний трибунал на кшталт Нюрнберзького. І до Римського Статуту не хочуть приєднуватися наші депутати. Відтак лише Україна відповідатиме за збитки, яких зазнали українські громадяни на Сході України, відповідатиме за збитки, що вчинили колаборанти. Згідно з Конституцією, захистити громадянина зобов'язана держава. Так написано у 3 статті. Відтак усі претензії матеріального плану будуть скеровані до нашої держави, а не до Росії, бо вона не визнана агресором.

Всі проблеми Донецької та Луганської областей українська влада чомусь розглядає окремо від Криму. Окремо можна розглядати лише бойові дії з погляду припинення вогню на фронті. Бо в Криму немає бойових дій. Всі інші проблемні питання мають розглядатися в комплексі з Кримом. Це не лише окупована територія, це ще й анексована територія – вищі органи влади Московії ухвалили акт про включення Криму до складу Росії. Росія агресор і в Криму, і в Донецькій області, і в Луганській. Що робить українська влада? Каже, що оскільки анексію Криму в Європі ніхто не визнав, то нема чого зараз торкатися цього питання. І це при тому, що нинішня Європа не демонструє стабільної політичної поведінки.

– Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією діє. Безвізний режим також діє. Нас застерігають, що запровадження візового режиму українською стороною неминуче викличе дзеркальну реакцію з боку Росія... Однак я не про це. За кілька місяців настане 2017 рік. Треба, очевидно, ставити питання про вивід Чорноморського флоту. Інакше, фактично, погоджуємося на те, що вчинила Росія.

– Наші парламентарі не мислять на перспективу. Згадаймо Харківські угоди. У їх підписанні звинувачують насамперед Януковича. Однак у тому парламенті ніхто не наважився сказати, що Янукович зрадник і всі, хто голосував за Харківські угоди, є зрадниками.

Ще будучи суддею Конституційного Суду, я не міг говорити відкрито і давати політичну оцінку. Міг висловлювати лише окремі думки. Проте надрукував статтю в журналі Києво-Могилянської академії, в якій проаналізував співвідношення основних норм Конституції і норм перехідного періоду. Це був завуальований удар по Харківських угодах. Ніхто на це не звернув увагу.

Мої конфронтації з Леонідом Кучмою відомі. Я належу до десятка його найзапекліших ворогів, і сьогодні вважаю, що він має сісти за ґрати. І немає йому чого щось там репрезентувати в Мінську. Проте ставлю питання суто з об'єктивного погляду: чи мав право Кучма підписувати угоду по Севастополю? Так. Мав конституційне право. Я критикував цю угоду, особливо зміст. Зокрема, 20 статтю, де йшлося про пролонгацію угоди через кожні п'ять років, але критикував змістовну частину. Бо, в принципі, Кучма міг підписувати угоду, бо в Основному Законі є 17 стаття, яка зазначає, що на нашій території не може бути військових баз. Однак пункт 14 Перехідних положень є винятком. У ньому фактично йдеться про перебування Чорноморського флоту на нашій території, що давало можливість підписати договір про використання Севастополя для Чорноморського флоту Росії відповідно до договору тимчасово. Чим відрізняються Перехідні положення від основного тіла Конституції? Основне тіло Конституції – вічне. Як американська Конституція. Якщо і хочуть щось змінити, то лише в спеціальному порядку. Перехідні положення мають *одномоментний і тимчасовий* характер. Тобто їх виконали і вже наступного дня вони померли. Їх немає. На них не можна більше звертати уваги. Наочний приклад. Леоніда Кучму було обрано пре-

зидентом на п'ять років. Обирали його влітку. В Конституції 1996 року було написано, що вибори президента відбуваються в останню неділю жовтня. Як бути? Отож у Конституції зазначено, що після закінчення п'ятирічного терміну перебування президента на посаді він продовжує виконувати свої повноваження до проведення президентських виборів. Тобто перехідні положення Конституції дали Леоніду Кучмі можливість перебувати на посаді президента п'ять років і три з половиною місяці. Однак таку можливість йому було надано лише один раз, тобто норма є одномоментною. Ця норма після її виконання вмерла. Вона стала історією. Після того як у 1997 році Кучма підписав договір про двадцятирічне перебування Чорноморського флоту у Севастополі 14 пункт шез, ця норма вмерла. На якій тоді підставі тоді були підписані Харківські угоди по Чорноморському флоту? Адже 14 пункту вже немає. Він помер у 1997 році. Стаття 17 Основного Закону забороняє підписувати такий документ – на нашій території заборонене перебування військових іноземних баз. Тож Янукович і вся його камарилья – зрадники. Підписані Харківські угоди не мають конституційного підґрунтя. У 2012 році про це мало хто говорив. Куди подівся патріотизм? Чому відсутнє бажання поглянути на кілька ходів наперед? Накопичення таких системних помилок врешті-решт може призвести до втрати Української держави. Народ має це усвідомити і чітко зрозуміти, що саме він є джерелом влади. Усвідомити, в якій жахливій ситуації перебуває він і його державність. Не лише через агресію Путіна, але й через недолюгу поведінку нашої влади. Через недолюгу поведінку Європи, яка не має політичного стержня. Європа показала свою неспроможність до виконання договірних зобов'язань. Одна частина Європи пообіцяла нам вступ до ЄС, а маленькі Нідерланди в один момент вчинили демарш... Тобто ЄС не є договороспроможним суб'єктом.

– **Що можна витиснути з Будапештського меморандуму?**

– Кажуть, що в цьому документі немає чітко прописаних зобов'язань. Проте, там є слово «гарантуємо». Його можна тлумачити і як зобов'язання. Тож маємо на цьому наполягати. Для цього існують такі установи, які називаються «конституційні суди», які мають право тлумачити прописані норми. Від США можна і треба вимагати гарантування нашої територіальної цілісності. Якщо одна сторона (Росія) не виконала своїх зобов'язань, то ми повинні домагатися їх виконання від інших сторін. Підписанти Будапештського меморандуму забрали від нас ядерну зброю, обеззброїли нас. Значить, взяли на себе обов'язки гаранта. Якого ступеня гаранта – це вже інше питання.

Щодо поставок зброї. Тут також провина нашого уряду. Через нашу поведінку в світі складається уявлення, що в Україні точиться внутрішній конфлікт. Оголошення воєнного стану вказало б на те, що є агресор. Якби Верховна Рада офіційно визнала Росію агресором, то світ зрозумів би, що маємо не внутрішній конфлікт, а конфлікт із зовнішнім суб'єктом.

– **Військовий експерт, народний депутат Дмитро Тимчук 22 вересня відзначив дуже дивну термінологію, яка використовується вже на початку так званої угоди про розведення сторін. Цитую: «З перших пропозицій цієї Угоди вражає термінологія. Абсолютно незрозуміло, як українська сторона могла підписати документ, в якому російсько-терористичні війська на Донбасі названі (тільки вдумаймося!) «збройними формуваннями окремих районів Донецької та Луганської областей України». Депутат звертає увагу на те, що на боці бойовиків воюють мінімум два армійські корпуси, які підпорядковані військовому командуванню ЗС РФ. Цитую: «На третій рік війни тільки останній ватник не знає, що ми маємо справу з формуваннями не «областей України», а Збройних сил Росії, які організаційно входять у вигляді двох армійських корпусів до складу ВС РФ, підпорядкованих російському військовому командуванню, та і в яких командирі підрозділів, починаючи як мінімум з рівня роти, – кадрові російські офіцери. В Угоді ж нам подали ці два армійські корпуси ВС РФ як якісь «місцеві» формування». Інакше кажучи, згідно з документом, який підписала українська сторона, війна на Донбасі – не агресія РФ, а «внутрішній конфлікт».**

– Давайте розберемося, що коїться на сході України. Чітко визначимось з явищами. Оголошення воєнного стану і визначен-

на агресора надає право державам постачати нам зброю. У нас пропагандисти усе перекручують. Мовляв, МВФ не дасть нам грошей. У нас свої гроші є. Подачки МВФ мене не цікавлять. Однак якщо ми жертва агресії, то в інших країн відкриваються більші можливості допомогти нам різними методами й засобами, включаючи летальну зброю. Якщо ж у нас внутрішній конфлікт, то міжнародними документами забороняється поставляти нам зброю і певне обладнання.

Якщо підписується такий документ, на що звернув увагу Дмитро Тимчук, то це точно колаборація. Влада наша, по суті, визнає існування внутрідержавного конфлікту, а в нас насправді зовнішня агресія і всі, хто її підтримує у тій чи іншій спосіб є колаборантами. Озброєні та незброєні.

– **Про суддів сьогодні не пише і не згадує хіба що лінивий. Особливо, коли йдеться про їхню недоторканність. Нині маємо величезну кількість прикладів крайнього ступеня розбещення суддів, їхню цинічну й нахабну поведінку, усвідомлення цілковитої безкарності на тлі зарозумілого мовчання колег-суддів. Що скажете з цього приводу?**

– У 1995-96 роках, коли творився текст Конституції, ми намагалися зробити максимально прозорими призначення і звільнення суддів. Проте для того, щоб їх захистити ми дещо перегнули з недоторканністю. Не зуміли передбачити, що суддівський корпус буде інфікований криміналом і хабарництвом.

На мій погляд, сьогодні підозрюваний суддя одразу має бути затриманий, навіть якщо це помилка. Зараз Конституцією передбачено термін затримання на 72 години. Гадаю, що треба скористатися молдавським шляхом – їхня Конституція передбачає затримання на 48 годин. Навіть якщо прокуратура помилиться або буде зорієнтована на неправомірні дії – через 48 годин перед затриманим суддею вибачаться, компенсують завдану шкоду. Підозрюваного затримувати треба відразу.

Наші судді самі себе позбавили незалежності. Я іноді критикую суддів КС чому ви відвідуєте засідання парламенту? Що ви там загубили?

У США федеральних суддів призначає президент, йому вони складають присягу. Я запитував Богдана Футея – єдиного

українця федерального судді Сполучених Штатів: після того, як присягнув президентові, ти його хоч раз бачив особисто? Футей відповів, що жодного разу.

Стосовно суддів загальної юрисдикції просочується інформація, що їх контролюють так званою системою переведення, коли принципових суддів з Києва переводять в інше місто, а на їхнє місце призначають суддів з периферії.

– **Кілька слів про судову реформу.**

– Найголовніше у так званій судовій реформі – Конституцію взагалі не можна змінювати в умовах воєнного стану, це державний злочин з боку депутатів, АП і президента.

– **Але офіційно воєнний стан не введено, його противники запевняють, що такий крок обвалить економіку, а в країну, що воює, ніхто не інвестуватиме.**

– Є й інші так звані аргументи: мовляв, завтра путінські танки будуть в Києві, це оголошення війни і т.д. Я це називаю системою маніпуляцій. У спецслужбах є таке поняття, як операція прикриття. Це прикриття, спроба уникнути головного. А найголовніше – це невиконання президентом України своїх конституційних обов'язків Верховного головнокомандувача.

Не буде інвестицій? Так іх і так не буде – у нас несприятливий інвестиційний клімат незалежно від того, оголошено воєнний стан чи ні. У нас є зовнішній фактор – ведення бойових дій. І внутрішні фактори – корупція та адміністрування, документальна тяганина. Ці три складові і є перепоною для широких інвестицій.

– **А ще кажуть, що в результаті запровадження воєнного стану істотно будуть обмежені права та свободи громадян.**

– Не треба боятися слова «обмеження», тому що іноді вони потрібні. Наприклад, американці пішли на обмеження своїх конституційних прав після терактів 11 вересня. Тому що є питання доцільності та пріоритетів. Певні обмеження були б навіть корисні – не було б проблем з «Інтером» та іншими телеканалами, які проводять проросійську політику в Україні, виконуючи ідеологічного завдання противника.

Або взяти наших громадян на окупованих територіях – вони вже обмежені у своїх правах. Ми не можемо їх захистити. Вони не можуть пред'явити претензії Росії, оскільки її Україна не оголосила країною-агресором, і не запровадила воєнного стану.

Обмежені права волонтерів та добровольців. Ті, хто зараз захищає Батьківщину, опинилися поза правовим полем, бо фактично є незаконними військовими формуваннями. Хоча ця проблема також розв'язується запровадженням воєнного стану.

– **Якось ви сказали, що не проти посадити Яценюка. Для цього є підстави?**

– Його можна посадити хоча б з формулюванням «замах на зраду Батьківщині», коли він сказав, що хоче продати мільйон гектарів української землі. Оскільки він цього не здійснив, то йдеться про так званий замах.

У юриспруденції існують терміни: «зловживання службовим становищем», «перевищення посадових повноважень», «неналежне виконання службових обов'язків». У цьому блоці Яценюку можна згадати все, що пов'язане з пенсіями, доходами громадян, комунальними тарифами, іншими його ініціативами – там пів Кримінального Кодексу можна набрати, якщо захотіти. І термін давності не минув.

Стосовно Авакова, то я до нього ставлюся негативно не лише з погляду його належності до олігархічного клану. Не думаю, що його попередній бізнес був кришталево чистий. І порушення проти нього кримінальної справи за часів Януковича – це не лише політична розправа.

– **Тобто за часів Януковича комусь таки діставалося по заслугах?**

– Не треба у всьому бачити тільки чорне або тільки біле. Елементарний приклад: з історії знаємо про існування нацистської злочинної організації – гестапо. Однак серед функціональних повноважень цієї зловісної структури була і боротьба з корупцією. Хто скаже, що боротьба з корупцією – це погано?

І коли ми говоримо, що при Януковичі відкрили кримінальну справу, то це не обов'язково негатив. Просто «регіонали» кримінальних справ проти своїх не відкривали, однак проти політичних конкурентів, таких самісіньких економічних злочинців, відкривали.

– **Арсен Аваков очолив МВС і дуже гордиться новою поліцією. Щоправда останнім часом ця красива картинка починає тьмяніти. У чому річ?**

– Який фундамент закладався, такий і результат. Поліцейських не навчили навіть елементарним речам – правильно скласти документацію. Передусім йдеться про належне оформлення протоколів затримання, фіксації доказів.

Правильно оформлена документація – це правильне оформлення доказової бази, але якщо вона викликає сумнів, то злочинця практично не можна посадити.

Мені давали почитати «творіння» новітніх «центуріонів». Так ось, на одній із суддівських конференцій я запитав: хто може звинуватити Шишкіна в корупції? Не піднялося жодної руки. Тоді я кажу: беремо будь-які десять протоколів, і я виправдаю всіх, хто звинувачується на підставі цих документів. Тому що вони оформлені так, що не можуть розглядатися як допустимий доказ.

– **У нас сотня розстріляних на Майдані, тисячі убитих на сході, а ми тупцюємо на місці. Що ще має трапитись, аби країна рушила вперед?**

– Впевнений лише в одному: яценюки, порошенки, гройсмани, парубії не повинні бути у владі. Всі, хто хоче обійняти політичні посади в державі, зобов'язані пройти курс навчання на знання принципів державного устрою і державного будівництва, розуміння того, що таке держава взагалі. Затим скласти іспит, презентувати свій погляд на державний устрій, і лише тоді їх можна допускати до роботи. Зараз в Україні маємо лише зміну кланів. До того ж клани щоразу гірші й гірші. Клан Януковича бачив перед собою конкретну мету – створення механізму розграбування держави. У тих, хто прийшов на зміну, є мета грабувати, але бракує механізму, тож кидануться з крайності в крайність.

– **Який правовий статус РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №953/2014-рп від 8 липня 2014 року в якому йдеться про уповноваження Леоніду Кучмі на участь у Тристоронній контактній групі з мирного врегулювання ситуації в Донецькій і Луганській областях – «Л. Кучма здійснює діяльність, що передбачена цим Розпорядженням, на громадських засадах»? Це перше питання. Далі. Протокол «по итогам консультаций Трехсторонней контактной группы относительно совместных шагов, направленных на имплементацию Мирного плана Президента Украины П. Порошенко и инициатив Президента России В. Путина», підписаний в Мінську 1 вересня 2014 року, містить цікаві пункти-формулювання: «Принять закон о недопущении преследования и наказания лиц в связи с событиями, которые имели место в отдельных районах Донецкой и Луганской областей Украины». Вывести незаконные вооруженные формирования, военную технику, а также боевиков и наемников с территории Украины». Серед підписантів документу: «Второй Президент Украины Л. Д. Кучма» та неідентифіковані особи: «А. В. Захарченко» і «И. В. Плотницкий». Який правовий статус цього документу?**

– Я вже втомився аналізувати й пояснювати. У мене було чимало виступів на телебаченні й радіо, повідомлень у пресі, в моїх постах на Facebook. Нехай народ не ледарює і сам прочитає ці порошенківсько-кучмівські «твори». Тому дуже стисло: Л. Кучмі доручається лише взяти участь у переговорному процесі у Мінську і немає доручення щось підписувати; Кучма діє на громадських засадах, чому тоді цим «договорняком» на Українську державу покладено зобов'язання капітулянтського гатунку.

Щодо мінського протоколу. Незрозумілий статус ряду учасників перемовин: хто вони – агресор, жертва агресії, воююча сторона, що за незрозумілі фігури лише з прізвищами і без визначеного статусу. Чому з нашого боку саме їм даються якісь гарантії, обіцянки, державницькі зобов'язання. Ми що, держава, яка капітулювала?..

– **Ті, хто підтримує продовження Мінських угод, коли чують, чому не оголошується режим воєнного стану, кажуть, що оголошення воєнного стану – це оголошення війни Росії. В чому полягає відмінність між оголошенням воєнного стану та оголошенням війни?**

– У нас є закон про оборону, про запровадження воєнного стану. Однак я відштовхуватимусь від Конституції, від пункту 19 статті 106 Конституції – повноваження президента. Там написано, що він оголошує стан війни. У пункті 20 цієї статті написано про запровадження мобілізації та оголошення воєнного стану. Різниця відчутна – два різні пункти. Коли запроваджується воєнний стан? При нападі на нашу територію і при загрози нападу. В нас є не лише загроза, а й напад – захоплений Крим і частина Донецької і Луганської областей, тобто є всі умови для запровадження воєнного стану. Оголошення ж стану війни можна розглядати як оголошення війни комусь, а запровадження воєнного стану не означає оголошення війни комусь. Звичайно, що і при нападі на нас можна оголосити стан війни і його можна трактувати, що ми обороняючись одночасно комусь оголошуємо війну. Це, приміром, зробив Сталін 8 серпня 1945 року – оголосив, що договір про нейтралітет з Японією припинив свою дію і, виконуючи союзницькі зобов'язання, СРСР оголошує, що з нинішнього дня перебувають у стані війни з Японією, тобто не оголошення воєнного стану, а оголошення стану війни. Радянські війська вже 9 серпня 1945 року перетнули китайський кордон і почали наступ на японців у Маньчжурії. Запровадження воєнного ж стану ніяк не можна трактувати як оголошення війни, що ми комусь загрожуємо, це лише оборона від нападу. При запровадженні воєнного стану Верховній Раді надається лише два дні – на розгляд указу президента (пункт 31 статті 85 Конституції), тому що тут треба миттєво реагувати на напад на нас, тут оборона країни із миттєвим застосуванням військового компоненту. Запровадження воєнного стану – рішення головнокомандувача, а Верховна Рада уже погоджується або ні. Що ж до оголошення стану війни, то в Конституції навіть не визначено строку реагування на таку ініціативу президента (пункт 9 статті 85 Конституції), тому що у цьому випадку треба вдумливо ухвалювати більше політичне, а не військове рішення.

Частина друга статті 157 Конституції містить інший термін – «Умови воєнного стану». У нас вже давно є всі умови воєнного стану. Річ у тім, що умови воєнного стану не виникають тоді, коли воєнний стан вже запроваджено – умови воєнного стану є передтечею для введення воєнного стану. Таки умови існують з першого дня вторгнення російських військ у Крим. Пояснити не можу, що саме – страх чи колаборація не дозволили і не дозволяють ввести воєнний стан.

– **Але ж існує відповідальність за неприйняття рішення...**

– Якби я був генеральним прокурором (про це якийсь говорив у програмі Савіка Шустера), то Гройсмана, тодішнього очільника Верховної Ради, Яценюка, тодішнього главу уряду і президента Порошенка, притягнув би до суду за злочинну бездіяльність і зловживання службовим становищем. Зрозуміло що кожного за своє, бо їхня поведінка тоді б розглядалась багатогранно, не лише щодо війни на Сході. Це конкретна стаття у Кримінальному Кодексі – злочинна бездіяльність. Про колаборацію навіть не йдеться, бо це вже – зрада.

Якби начальник прикордонної застави не подав команди «Застава, до бою!», а прикордонники самостійно почали б вести бій з групою порушників державного кордону, то начальника застави потім судив би військовий трибунал за злочинну бездіяльність. Навіть якби наряд відбив напад і всі були б живі й здорові.

– **Логічно. Бо застава – це своєрідна держава.**

– За злочинну бездіяльність треба було судити й міністра оборони, і начальника генерального штабу... Коли російські війська вже вторглися в Україну, треба було запроваджувати воєнний стан. Цього не було зроблено. Це і є злочинна бездіяльність. Як результат – трагедія Іловайська, Савур-Могили, аеропортів, Дельцево...

– **Що небезпечніше – корупція чи колаборація? У Генпрокуратурі, в МВС та СБУ знають, кого вважати колаборантом, а кого ні?**

– Для держави корупція становить найбільшу проблему лише тоді, коли іншій державі щось продається всупереч законам. А колабораціонізм, зрада – це проблема для існування й збереження держави.

– **Які загрози для Української держави вбачає у разі запровадження воєнного стану?**

– Подальше затягування із запровадженням в Україні воєнного стану, за наявності усіх факторів такого стану, є реальною загрозою самого існування незалежної Української держави, особливо після внесення 2 червня 2016 року змін до Основного Закону республіки всупереч заборонним приписам частини 2 статті 157 Конституції України.

Умови, які є підставою для воєнного стану в країні або її окремих частинах містяться у положеннях статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII, а саме

1) наявність збройної агресії чи загрози нападу на державу;
2) небезпека державної незалежності України та її територіальної цілісності;

3) обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб, що зумовлене агресією проти України.

Таки умови мають місце в Україні ще з весни 2014 року, тобто з початку окупації військами РФ з послідуною анексією таких адміністративно-територіальних одиниць України, як Автономна Республіка Крим і місто Севастополь і продовжують мати місце у фронтних бойових діях в Донецькій і Луганських областях. Ці умови вже існують об'єктивно і не залежать від суб'єктивної позиції того, хто відповідно до своїх конституційних обов'язків має на них реагувати введенням воєнного стану (пункт 20 частини 1 статті 106 Конституції України).

Однак Президент України за наявності зазначених умов з незрозумілих причин не вдається до введення воєнного стану, тобто не виконує своїх, зазначених у частині 2 статті 102 Конституції, прямих обов'язків гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання прав і свобод людини і громадянина, яких залишили на поталу окупантів на захоплених ними українських територіях. Не виконання паном Порошенком конституційних обов'язків, вже як наслідок, тягне не виконання ним повноважень Президента України і Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України, які йому встановлені статтею 6 Закону України «Про оборону України», зокрема і щодо утворення Ставки Верховного Головнокомандувача (стаття 8 цього ж закону). Одночасно він уникає обов'язків, які визначені йому статтею 11 Закону про правовий режим воєнного стану, чим ставить під загрозу визнання не правовими дії громадян, які патріотично виконують свої обов'язки за статтею 65 Конституції України.

За таких умов Генеральний штаб Збройних Сил України, як головний військовий орган з планування оборони держави і управління військами в особливий період, не може належним чином виконати свої основні функції, що передбачені статтею 11 Закону про оборону України.

Стан воєнної окупації і анексії такої частини території України як Кримський півострів, бойові дії з боку регулярних підрозді-

лів Збройних Сил Російської Федерації, які перешли державний кордон України на її материковій частині і атакували підрозділи державної прикордонної служби та Збройних Сил України із застосуванням всіх видів вогневого ураження у сухопутній війні, з подальшою окупацією значної території Донецької і Луганської областей України, створення, озброєння і оснащення колаборантських підрозділів на захоплених територіях, визначено у Заяві Верховної Ради України «Про відсіч збройній агресії Російської Федерації та подолання її наслідків», схваленою Постановою Верховної Ради України від 21 квітня 2015 року № 337-VIII, – як збройної агресія іноземної держави.

Законодавчий орган держави міг би допомогти Президенту у прийнятті рішення, що слідує із його обов'язків, шляхом належного виконання вже своїх обов'язків керуючись приписами пункту 5 частини 1 статті 85 Конституції України і нормами Статуту ООН, а саме – прийняти закон про визнання Російської Федерації державою-агресором. Тим паче, що певну правову основу для такого кроку вже було закладено в Законі України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року. Тобто Верховна Рада України також не виконує своєї функції, що передбачені пунктами 5, 32 частини 1 статті 85; пунктами 9, 17 частини 1 статті 92 Конституції України.

У зв'язку із зазначеним Кабінет Міністрів України також не може у належний спосіб виконати свої функції.

Внаслідок такої поведінки основних владних інституцій держави, правовою основою теперішніх дій силових структур із застосуванням зброї смертельного ураження в зоні вторгнення агресора залишається Указ в. о. Президента України від 14 квітня 2014 року про введення у дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України». У такому випадку всі дії державних інституцій України і її громадян мають спиратися на положення лише Закону України «Про боротьбу з тероризмом». У зв'язку з цим керівництво діями щодо захисту країни сконцентроване в Антитерористичному центрі при Службі безпеки України.

Однак правова природа і правове регулювання антитерористичної операції зовсім інші, ніж правова природа і правове регулювання умов спротиву військовому вторгненню іноземної держави, тому змішувати їх не можливо. Правовою основою діяльності державних інституцій у ситуаціях, які пов'язані з вій-

ськовим нападом іншої держави на нашу державу, є основними Закони «Про оборону країни» і «Про правовий режим воєнного стану».

Внаслідок не виконання інституціями державної влади своїх конституційних обов'язків країна і її суспільство перебувають у стані підміни явищ і понять. Має місце викривлене правове регулювання виниклих відносин, що містить в собі загрози для держави, як суб'єкту міжнародного права, правового статусу громадян і набуття ними відповідних прав; належного функціонування державного владного механізму.

Не введення воєнного стану, хоча б у зонах бойових дій, які ведуться захисниками України проти військових підрозділів московського агресора та підтриманих і оснащених ним збройних підрозділів колаборантів, несе відповідні загрози для прав конкретних громадян України і Української держави як суб'єкта міжнародного права.

Відсутність рішення щодо введення воєнного стану несе наступні загрози для України.

I. На міжнародному рівні:

1) нівелює аргументацію щодо збройної агресії Російської Федерації проти України, чим посилює твердження про наявність в Україні внутрішнього конфлікту (громадянська війна), а не міжнародного збройного конфлікту;

2) позбавляє Україну можливості пред'являти жорсткі юридичні вимоги до Великої Британії, Російської Федерації, США, Франції стосовно виконання з їх боку поручительства щодо гарантування незалежності, суверенітету і кордонів України на підставі Будапештського меморандуму 1994 року «Про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї»;

3) унеможливує правові підстави надання Україні як жертві агресії допомоги, зокрема і озброєння, за нормами міжнародних договорів про безпеку;

4) не зобов'язує агресора дотримуватись положень Женевської конвенції про поводження з військовополоненими, тому що особи з таким статусом можуть бути лише в умовах війни (приклад, ситуація з Надією Савченко);

5) унеможливує забезпечення прав людини відповідно до положень Третьої Женевської конвенції, зокрема і через проведення міжнародною гуманітарною правозахисною організацією, на кшталт Міжнародного комітету Червоного Хреста, регулярних інспекцій місць позбавлення волі.

II. На політичному і управлінському рівнях:

1) втрату територіальної цілісності України;

2) легітимізацію колаборуючих з окупантами владних утворень шляхом проведення виборів під примусом і контролем агресора;

3) примусове перебування іноземних військових формувань (баз) на кшталт молдовського Придністров'я;

4) нав'язування змін до Конституції України та інших законів під зовнішнім тиском;

5) не визнання на міжнародному рівні колаборантських організацій «ДНР» і «ЛНР» як військово-злочинних;

6) втрату підстав для притягнення організаторів військової агресії проти України і колаборантських рухів до кримінальної відповідальності за військові злочини;

7) делегітимізацію інституцій державної влади внаслідок ухилення їх від виконання своїх повноважень (обов'язків) щодо забезпечення централізованого управління усіма військовими і воєнізованими формуваннями, управління комунікаційними мережами і теле- і радіочастотним ресурсом, зокрема не виконання Президентом України своїх прямих конституційних обов'язків Верховного Головнокомандуючого Збройних Сил України щодо організації захисту державної незалежності і національної безпеки України.

III. На суспільному і громадянському рівні:

1) громадяни не можуть у належний спосіб добровільно виконати свій конституційний обов'язок по захисту Вітчизни, незалежності і територіальної цілісності України (частина 1 статті 65 Конституції України), оскільки цей обов'язок стосується умов воєнної агресії і супутньому їй режимам стану війни чи воєнному стану, тобто:

а) добровольні підрозділи, партизанські загони, дії окремих громадян, які встали на шлях збройного захисту Вітчизни і знешкоджують ворога (агресора), за маніпуляцією влади, можуть бути визнані незаконними з притягненням патріотів до кримінальної відповідальності;

б) загиблим в боях патріотам, які мужньо захищали незалежність і територіальну цілісність держави, може не бути надано відповідного статусу, передбаченого для офіційних військовослужбовців, що загинули під час проведення антитерористичних операцій, і як наслідок, родини патріотів не матимуть соціального захисту;

в) діяльність волонтерських організацій в зоні проведення воєнних дій, оскільки вони мають статус антитерористичних операцій, також може бути визнана поза законом тощо;

2) військовослужбовці також не можуть у належний спосіб виконати свої службові обов'язки у захисті Вітчизни, незалежності і територіальної цілісності України, особливо щодо військ агресора, оскільки за умов антитерористичної операції, вони мають право знешкодувати лише терористів (пункт 2 частини 2 статті 15 Закону про боротьбу з тероризмом), а військовослужбовці іноземної армії, які вчинили воєнну агресію, під визначення терористів не підпадають, тобто за такою трактовкою може бути складане маніпулятивне твердження, що їх незаконно знищують.

Наведений перелік загроз для Української держави у зв'язку з не введенням в Україні воєнного стану не є повним, однак є достатнім для виникнення стурбованості долею українського суспільства і держави, щоб заголосити на цьому увагу. Особливо це вкрай важливо після внесення владою змін до Конституції України під благовидно-маніпулятивним приводом реформування судової влади.

Введення воєнного стану є останню можливість нейтралізувати негативні наслідки конституційних змін, які допомагають путінському режиму стверджувати, що в Україні має місце внутрішній громадянський конфлікт, а не військова агресія московської імперії.

– Яким бачите шлях перетворень – революційний чи еволюційний?

– Сьогодні еволюційний крок нічого не дасть. Це все одно, що лікувати виразку шлунка медикаментозно, коли потрібне хірургічне втручання. Елементи хірургічного втручання були на Майдані під час Революції Гідності. Було вчинене кровопускання, але виразку не вирізали. Система збереглася і навіть зміцнилася. Можливо, в цьому винен сам народ. Порошенко не був, об'єктивно кажучи, котом у мішку. Хіба ніхто не знав чи не міг з'ясувати, що Петро Олексійович двічі був міністром в уряді Азарова і Януковича, очільником РНБО і депутатом майже усіх скликань, крім першого? На превеликий жаль, ми маємо звичайне безголов'я виборця і політикума.

Зміни можуть відбуватися будь-якими шляхами, але, напевно, революційний є кращий. Колись я був прихильником революційного кроку – проголошення незалежності України, хоча й побоювався його через нестандартність. В інших ситуаціях був еволюціоністом. Зараз вважаю, що це, найімовірніше, було помилкою.

Розмову вів Олег К. РОМАНЧУК

P.S.

4 червня 2015 Президент України Петро Порошенко звернувся з щорічним посланням до Верховної Ради:

«Хочу нагадати, що війна – це не наш вибір. Мій мирний план, озвучений рік тому в цій залі, ліг в основу Мінських угод, котрі за безальтернативну основу для врегулювання прийняті всім світом – схвалені Генеральною Асамблеєю та Радбезом ООН, схвалені всім світом – і якби це цинічно не звучало, в тому числі й Росією»;

«Ми не просто зберегли Україну, під час війни ми зберегли її демократично, хоча на обмеження прав і свобод мали повне моральне і, до речі, юридичне право у вигляді закону про воєнний стан. Але я, попри політичний тиск з усіх боків, попри те, що правовий режим воєнного стану надавав значно більше влади особисто мені, не міг на це піти. Я розумів, яким шоком і випробуванням його запровадження стане для моїх співвітчизників. Лише

увяють, що цей стан допускає і цензуру, і заборону діяльності партій, і обмеження на пересування по країні, і комендантську годину, і загальну мобілізацію, і конфіскацію майна та грошей на потреби оборони».

Зі щорічного Послання Президента до Верховної Ради «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2016 році»:

«Особисто я не хотів би ані мобілізації, ані воєнного стану. Я бачу зовсім інший план для нашої країни. Але чи буде нова хвиля часткової мобілізації чи, не дай Боже, повної мобілізації? Остаточна відповідь на це питання залежить від Москви».

«А у складі угруповання російсько-терористичних військ на Донбасі – майже 38,5 тисяч осіб, понад 600 танків і 1250 бойових бронемашин, 750 одиниць артилерійських систем, більше 300 реактивних систем залпового вогню»;

«...прямі наступальні дії російсько-терористичних військ зупинено»;

«Росія з окупованих нею територій Донеччини та Луганщини хоче утворити, як хтось сказав, протекторат Донбас, і на своїх умовах інфільтрувати його до складу України, щоб підірвати нас ізсередини»;

«Порушення Росією прав людини на окупованих територіях, у тому числі й щодо кримських татар».

Парламентська асамблея Ради Європи схвалила резолюцію, якою визнала юридичну відповідальність російської влади за дії маріонеткових «ДНР» та «ЛНР». Як повідомляє зі Страсбургу кореспондент «Європейської правди», документ підтримало 87 депутатів, 6 проголосували проти, 11 утрималися.

Документ офіційно визнає, що Росія здійснює контроль за Донбасом і де-факто керує режими «ДНР» та «ЛНР».

«ДНР» та «ЛНР» створені, підтримувані та ефективно контролювані Російською Федерацією», – йдеться у рішенні Парламентської асамблеї. Відповідальність Москви за дотримання прав мешканців окупованої частини Донбасу таким чином прирівнюється до відповідальності Росії за події в Криму.

«Відповідно до міжнародного права, Російська Федерація, яка де-факто здійснює контроль над цими територіями, несе відповідальність за захист їхнього населення. Росія, таким чином, повинна гарантувати дотримання прав людини всім жителям Криму та «ДНР» і «ЛНР», – стверджує документ.

Окрім цього, в цій резолюції ПАРЕ позодилася з тим, що наразі неможливо проводити вибори на Донбасі через безпекову ситуацію.

<http://www.eurointegration.com.ua/>
12 жовтня 2016

«Резолюція ПАРЕ 14130 «Політичні наслідки російської агресії в Україні» ухвалена. Раніше було «конфлікту в Україні». Тепер речі названі своїми іменами», – написав у своєму Twitter постійний представник України при Раді Європи Дмитро Кулеба.

Президент України Петро Порошенко привітав схвалення резолюції ПАРЕ щодо політичних наслідків російської агресії в Україні та захисту проти порушень прав людини на окупованих територіях. Про це він написав на своїй сторінці у Facebook: «ПАРЕ вперше визнала Росію країною-агресором, закликала її вивести свої війська і припинити військову підтримку бойовиків та чітко підтвердила беззаперечну підтримку територіальної цілісності та суверенітету України, включаючи Крим».

13 жовтня 2016

Президент РФ Володимир Путін фактично визнав участь Росії у війні на Донбасі. Виступаючи на інвестиційному форумі в Росії Путін вкотре звинуватив США у фінансуванні Революції Гідності в Україні, яку він називає держпереворотом: «Ми були змушені захищати російськомовне населення на Донбасі і відреагувати на прагнення людей в Криму повернутися в РФ».

<http://www.pravda.com.ua/>
12 жовтня 2016